

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SOCIALINĖS PARAMOS IŠMOKŲ ATSKAITOS RODIKLIŲ IR BAZINIO BAUSMIŲ IR NUOBAUDŲ DYDŽIO NUSTATYMO ĮSTATYMO NR. XIII-820 2 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIIP-3385

Nr.
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Seimo statuto 138 straipsnio 3 dalimi ir atsižvelgdama į Lietuvos Respublikos Seimo valdybos 2019 m. birželio 12 d. sprendimo Nr. SV-S-1286 „Dėl įstatymų projektų išvadų“ 1.5 papunktį, Lietuvos Respublikos Vyriausybė n u t a r i a:

Iš esmės pritarti Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo Nr. XIII-820 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-3385 (toliau – Įstatymo projektas) tikslui, tačiau siūlyti Lietuvos Respublikos Seimui Įstatymo projekto nesvarstyti dėl šių priežasčių:

1. Pagal Lietuvos Respublikos socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių ir bazinio bausmių ir nuobaudų dydžio nustatymo įstatymo (toliau – Įstatymas) 2 straipsnio 2 dalies 5 punktą valstybės remiamos pajamos (toliau – VRP) – rodiklis, taikomas vertinant asmens pajamas ir (ar) turtą, suteikiančius teisę asmenims gauti socialinę paramą, taip pat apibrėžiant ir apskaičiuojant socialinės paramos dydžius.

Pritarus Įstatymo projektui ir padidinus VRP, padidės asmenims teikiamos socialinės paramos (pvz.: socialinės pašalpos, būsto šildymo išlaidų kompensacijos, paramos mokinio reikmenims įsigyti, papildomos išmokos vaikui nepasiturinčioms šeimoms, paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti, paramos palaikams parvežti) dydis, ją gaunančių asmenų skaičius (pvz., padidinus tik VRP dydį, tačiau nepadidinus šalpos pensijų dydžio, šalpos pensijų gavėjai (neįgalūs asmenys, pensinio amžiaus asmenys) pateks į piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams sistemą), o tai neigiamai paveiks darbo paskatas ir socialinės paramos sistemą.

Piniginė socialinė parama nepasiturintiems gyventojams teikiama suaugusiems asmenims, kai jie jau yra išnaudoję visas kitų pajamų gavimo galimybes, vadovaujantis socialinio teisingumo ir veiksmingumo principais siekiama sudaryti sąlygas jiems gauti paramą tada, kai jos labiausiai reikia, taip pat siekiama didinti jų motyvaciją integruotis į darbo rinką ir išvengti skurdo spąstų, racionaliai naudoti turimus išteklius. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad Įstatymo projektas neigiamai paveiktų piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams sistemą. Taip pat, preliminariais Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – SADM) skaičiavimais, paremtais Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ekonominės raidos scenarijuje 2019–2022 metams pateiktomis darbo rinkos

rodiklių prognozėmis, padidinus VRP dydį pagal Įstatymo projekte siūlomas nuostatas, VRP santykis su neto minimaliąja mėnesine alga nuo 2021 m. padidėtų maždaug nuo 0,30–0,35 iki 0,40–0,45. Šis pokytis neigiamai veiktų ir paskatas dirbti.

Nuo 2018 m. bazinės socialinės išmokos dydis, apskaičiuojamas Įstatyme nustatyta tvarka, yra susietas su valstybinio socialinio draudimo sistema. Pagal Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymo 18 straipsnio 2 dalį, 21 straipsnio 2 dalį bei 24 straipsnio 2 dalį motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokos per mėnesį negali būti mažesnės už 6 bazines socialines išmokas. Skirtingai nei socialinės pašalpos, mokamos iš valstybės ir savivaldybių biudžetų, ar Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigų mokamos nepensinės išmokos, motinystės, tėvystės bei vaiko priežiūros išmokos, vadovaujantis Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 6 straipsnio 1 dalimi, apmokestinamos 15 procentų pajamų mokesčiu, be to, vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 17 straipsnio 9 dalimi, nuo šių išmokų mokamas 6 procentų dydžio privalomojo sveikatos draudimo mokestis. Taigi, asmenims, kuriems apskaičiuotos motinystės, tėvystės ar vaiko priežiūros išmokos siekia 6 bazinių socialinių išmokų dydį, išmokamos sumos yra mažesnės dėl taikomo apmokestinimo.

Atsižvelgiant į tai, kad socialinės paramos išmokų atskaitos rodikliai susieti su praėjusių metų minimalių vartojimo poreikių dydžiu (toliau – MVPD), pažymėtina, jog nuo 2020 m. bazinės socialinės išmokos dydis bus 39 eurai. Remiantis SADM prognozėmis dėl tolesnio MVPD didėjimo, galima teigti, kad 2021 m. bazinės socialinės išmokos dydis gali siekti 40 eurų, 2022 m. – 41 eurą. Todėl minimalus apskaičiuotas bruto motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokų dydis 2020 m. bus 234 eurai, 2021 m. prognozuojamas jų dydis – 240 eurų, 2022 m. – 246 eurai. Pagal siūlomas Įstatymo projekto nuostatas, SADM skaičiavimus ir prognozes 2020 m. VRP dydis sieks 150 eurų, 2021 m. – 178 eurus, 2022 m. – 208 eurus. Vadovaujantis Įstatymo projekto nuostatomis, 2023 m. ir 2024 m. VRP dydis ir toliau augtų, kol galiausiai taptų didesnis nei minimalios socialinio draudimo motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmokos. Kaip jau buvo paminėta, lyginant VRP ir socialinio draudimo motinystės, tėvystės bei vaiko priežiūros išmokų dydžius, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad iš šių socialinio draudimo išmokų yra išskaičiuojamas gyventojų pajamų mokestis ir privalomojo sveikatos draudimo įmokos. Kaip yra pažymėjęs Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje, asmens teisė į socialinę paramą aiškintina, atsižvelgiant į Konstitucijoje įtvirtintus socialinės darnos ir teisingumo imperatyvus. Asmeniui teikiama socialinė parama neturi virsti privilegija, ji neturi sudaryti prielaidų asmeniui pačiam nesiekti gauti didesnių pajamų, nesistengti ieškoti galimybių užtikrinti sau ir savo šeimai žmogaus orumą atitinkančias gyvenimo sąlygas. Tad pagal Konstituciją įstatymų leidėjui kyla pareiga įstatymu nustatyti tokius socialinės paramos teikimo pagrindus ir sąlygas, socialinės paramos rūšis ir dydžius, kad būtų sudarytos prielaidos kiekvienam visuomenės nariui pagal išgales stengtis pirmiausia pačiam pasirūpinti savo ir savo šeimos gerove, prisidėti prie visos visuomenės gerovės (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. vasario 6 d., 2012 m. vasario 27 d., 2013 m. vasario 7 d.

nutarimai). Atsižvelgiant į nurodytas priežastis, darytina išvada, kad Įstatymo projekto nuostatos prieštarauja socialiniam teisingumui ir neigiamai paveiktų darbo paskatas.

Pagal Lietuvos Respublikos šalpos pensijų įstatymo 22¹ straipsnį, socialinio draudimo senatvės pensijų, išskyrus išankstines senatvės pensijas, gavėjai ir socialinio draudimo netekto darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. – invalidumo) pensijų gavėjai, netekę 60 procentų ar daugiau darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. pripažinti I ar II grupės invalidais), senatvės pensijos amžių sukakę socialinio draudimo netekto darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. – invalidumo) pensijų gavėjai, netekę 45–55 procentų darbingumo (iki 2005 m. liepos 1 d. pripažinti III grupės invalidais), kurių gaunamų socialinio draudimo pensijų, kompensacijų už ypatingas darbo sąlygas, valstybinių pensijų, užsienio valstybių pensijų suma per mėnesį yra mažesnė negu 95 procentai Įstatymo nustatyta tvarka apskaičiuoto MVPD, turi teisę gauti pensijos priemonę. SADM preliminariais skaičiavimais, 2020 m. pensijų priemonių gavėjų bus apie 90 tūkst. Atkreipiamas dėmesys į tai, kad, įgyvendinus Įstatymo projekto nuostatas ir 2024 m. VRP prognozuojamam dydžiui susilyginus su MVPD, tiek turinčiųjų būtinąją pensijų socialinio draudimo stažą, tiek jo neturinčiųjų gaunama visų asmeniui mokamų pensijų ir pensijų priemonės suma būtų mažesnė už VRP dydį.

SADM preliminariais skaičiavimais, priimtam įstatymui įgyvendinti 2020–2022 m. papildomai reikės skirti 202,8 mln. eurų, iš jų 33,5 mln. eurų Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų ir 169,3 mln. eurų savivaldybių biudžetų lėšų. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „<...> įstatymų leidėjas negali sukurti tokios teisinės situacijos, kai išleidžiamas įstatymas arba kitas teisės aktas, kuriam įgyvendinti reikia lėšų, bet tokių lėšų neskiriama arba jų skiriama nepakankamai“ (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių teisės aktų, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“), „teisės norma, kuria valstybė prisiima atitinkamą įsipareigojimą, <...> turi būti paremta materialiniais ir finansiniais ištekliais“ (Konstitucinio Teismo 1996 m. lapkričio 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio penktosios dalies ir 19 straipsnio pirmosios dalies normų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“). Įvertinus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. sausio 1 d. pradėtų įgyvendinti šešių struktūrinių reformų, didinančių ekonomikos augimo potencialą ir ilgalaikį valdžios sektoriaus finansų tvarumą, kaštus, 2019 m. kovo mėnesį Lietuvos Respublikos finansų ministerijos atnaujintą ekonominės raidos scenarijų, kuris rodo lėtėjantį ekonomikos augimą vidutiniu laikotarpiu, kas, tokiam scenarijui pildantis, sudarytų prielaidas mažėti ir pajamų augimo tempui, bei Vyriausybės prisiimtus ir teisės aktais nustatytus įsipareigojimus, pagal Lietuvos Respublikos fiskalinės drausmės įstatyme įtvirtintas fiskalinės drausmės taisykles prisiimti papildomų finansinių įsipareigojimų, susijusių su Įstatymo projektu siūlomų nuostatų įgyvendinimu, 2020 m. nebus finansinių galimybių.

2. 2019 m. sausio 1 d. įsigaliojusios Įstatymo projektu keičiamos Įstatymo 2 straipsnio 3 dalies tikslas – kompensuoti atitinkamų socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių, tarp

jų ir VRP, dydžių nuvertėjimą dėl metinės infliacijos, maisto ir ne maisto prekių bei paslaugų kainų augimo, atsižvelgiant į kasmet pagal Įstatyme nustatytą metodiką apskaičiuojamą ir socialinės apsaugos ir darbo ministro tvirtinamą MVPD. SADM preliminariais skaičiavimais, atsižvelgiant į planuojamą MVPD didėjimą (2019 m. – 251 euras, 2020 m. – 256 eurai, 2021 m. – 261 euras), VRP turės būti didinamas ateinančius 3 metus.

Atsižvelgusi į tai, kad pagal Įstatymo 2 straipsnio 6 dalį VRP dydį tvirtina Vyriausybė, taip pat į tai, kad VRP ir kitų socialinės paramos išmokų atskaitos rodikliai turi būti didinami kompleksiskai, įvertinusi jų didinimo poveikį socialinės paramos ir socialinio draudimo sistemoms bei Lietuvos Respublikos finansines galimybes, įgyvendinant Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos, Lietuvos socialdemokratų darbo partijos, Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos, partijos „Tvarka ir teisingumas“ 2019 m. liepos 5 d. pasirašytą koalicijos sutartį, Vyriausybė numato tikslinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, – į jį įtraukti konkrečius veiksmus VRP didinti.

Ministras Pirmininkas

Socialinės apsaugos ir darbo ministras